

Gods Woord klinkt nooit vanzelfsprekend

Voorganger: Christiaan Boers
Regenboogkerk Hilversum

Schriftlezing Oude Testament: Jona 3: 10-4, 11

Schriftlezing Evangelie: Matteüs 20: 1-16

Rene Magritte

Inleiding

In één van de moreel beraad-groepen bespraken we de gelijkenis van de dagloners in de wijngaard van een landheer (Matteüs 20). Er gebeurt iets in het beloningssysteem dat in de ogen van huidige (westerse) economieën ondenkbaar is. Een parttimer krijgt evenveel als een fulltimer. In het morele gesprek dat we voerden benoemden we de achterliggende waarden van waaruit eenieder in de gelijkenis reageert. Verrassend was de uitkomst. Zó anders dan in eerste instantie gedacht...

Overwegingen

Gemeente van de Heer Jezus Christus, de overwegingen, zoals ik het vanmorgen maar eens wil noemen zijn wat losse flarden, flodders misschien zelfs. Vegen over het doek, impressies. Eerst Jona, de man die in het begin van het verhaal gejonast wordt door vissers. Aan de armen en benen gepakt en over boord gegooid. Waarom? Omdat het lot op hem gevallen was als passagier van een boot die in zwaar weer terecht gekomen is en hij in de ogen van de bemanning de reden van de storm moet zijn. Want zo ging dat vroeger. De goden hadden hun redenen om een storm te doen ontsteken. Zo werken goden immers. Ze straffen direct. En wie de serie over de watersnoodramp van 1953 op televisie ziet, die hoort eenzelfde geluid. Het was Gods straf voor de grenzeloze zonden van de wereld.

“Wat heb je eigenlijk gedaan, Jona”, vraagt de bemanning eerst. “Ik ben op jullie boot gestapt in plaats van dat ik de opdracht van mijn God uitvoer om naar Nineve te gaan”. “Ah”, zegt de bemanning, “daar zit em dus de kneep”. En Jona wordt overboord gegooid als de boot steeds dieper ten onder dreigt te gaan. En terstond bedaart de zee.

Jona wordt door een grote vis opgeslokt en bivakkeert drie dagen en nachten in de krochten van het dier.

Hij ervaart daar een diepe wanhoop, het noopt hem tot het uitschreeuwen van angst. “Het water staat aan mijn lippen, zeewier verstikt mijn hoofd, ik zink tot de bodem, verstoten ben ik”.

Toch duurt die klacht maar eventjes. Want Jona eindigt zijn gebed met het gloria: “Ik roep U aan Heer, en mijn gebed komt tot U in uw heilige tempel. Het is de Heer die redt”. Een liturgisch evenement daar in die donkere ingewanden, onvanzelfsprekende woorden zijn het opeens.

Jona wordt door de vis uitgespuwd op het droge. Zijn leven begint weer van voren af aan.

En daar waar hij eerst niet naar God luisterde, doet hij dat ditmaal wel en spoedt zich naar Nineve.

Maar weldra gaat het weer mis. Want Jona wil de stad straffen voor hun ongeloof, terwijl God zijn hand over zijn hart strijkt als blijkt dat de stad zich bekeerd heeft. “Wat ben je nu voor een God, die zo barmhartig en genadig vergeving schenkt aan de stad? Ben ik dan voor niets met gevaar voor eigen leven naar de stad gegaan?” Voor niets gezeten in doodsangst, die toch zeker wel beloond mag worden?

Jona gaat zitten kniezen onder een boom. Het verhaal wordt nu echt geweldig, want doet God?

De boom bezwijkt onder de verzengende zon. En als een echt slachtoffer van alles wat hem overkomt, ja, hem, Jona, zegt hij: "Laat me sterven, ik ben boos, kwaad zelfs. Die boom laat U sterven in één nacht, maar de stad spaart U".

Zoals gezegd, ik wil u vandaag wat overwegingen meegeven. Zomaar wat flarden. Hopelijk zit er iets tussen voor u. Al is het maar één dingetje. Een onverwachte onzelfsprekendheid.

De eerste flard: van Jona kun je zeggen dat zijn gedrag vrij voorspelbaar is. Enige zelfreflectie, met de constatering dat de inkeer eerst bij jezelf moet plaatsvinden en dat hij daar nog bij lange na niet in is geslaagd, zo'n inzicht gun je Jona eigenlijk. Nu heeft Jona de mazzel dat God hem rakelings nabij is. Het is een van die prachtige zinnen die Oosterhuis ooit schreef, en we zongen het net. En misschien is het u opgevallen dat er eigenlijk grammaticaal kromme zinnen staan in het lied. "Wil daarom elkander doen alle goeds geduldig", is de 4e strofe. Klopt niets van. Maar het is bedoeld als een omkering, het accent ligt daar waar je hem niet verwacht. Je wordt op het verkeerde been gezet en daar ligt het begin van een antwoord. Of van een opdracht. Of van een denkwijze. Of van een emotie. Jona denkt te logisch, te causaal, te vanzelfsprekend.

Gods woord is nooit vanzelfsprekend, Jona.

Een tweede flard: Jona gedraagt zich een beetje als de gelijkenis van de verloren zoon, waarbij de oudste zoon niet blij is dat de vader de jongste zoon vergeeft, maar zichzelf vooropstelt met zijn gekrenkte loyaliteitsgevoel. Jona ook, hij gedraagt zich gekrenkt.

Herkenbaar, lijkt me. Laten we een voorbeeld nemen, jou is gevraagd een heel ziek iemand te bezoeken waar je ook heel erg tegenop ziet. Eerst zoek je allemaal uitvluchten maar dan moet het toch maar gebeuren. En dan doe je het vervolgens, dan kan het zijn dat je op dat moment net niet gelegen komt, of dat je bezoek veel minder gewaardeerd wordt dan je hoopte. Van binnen kan dat allerlei gevoelens oproepen van gekwettheid, of van boosheid. Nou ja, dan kom ik een keer en dan is het weer niet goed.

Jona, met zijn bijna-dood-ervaring in de buik van de vis dat uitmondt in een gloria, en ik ken de verhalen uit de pastorale praktijk, had toch alle reden moeten hebben om dat hemelse geluk van bevrijding en redding aan iedereen, Ninevé-er of niet, te gunnen?

Gods goedheid is te groot voor het geluk alleen, Jona!

Een derde en laatste losse flard naar aanleiding van Jona. Enkele jaren geleden zagen we een expositie in Leiden over de stad Ninevé. Het formaat van de stad was gigantisch, zo bleek.

Opgravingen en maquettes maakten een en ander tastbaar. Dat Jona werkelijk niet wist waar te beginnen bij de opdracht om naar de stad te gaan is dus best begrijpelijk. Dan maar liever helemaal niet aan de klus denken en weglopen van de gedachte dat God dat van je wil. Eerlijk gezegd overvraagt God hem hier enorm. Het is niet te doen in je eentje om die metropool aan te klagen. Veel van de symboliek die terug te vinden is bij het verhaal van Jona wordt ook teruggevonden bij de lijdensweg van Christus. Niet zozeer in de karakters van de twee figuren en ook niet als profetie, als wel in de omstandigheden waarin zij verkeerden.

God zoekt in beide gevallen naarstig naar de verzoening, naar de vergeving. En kan dat niet doen zonder die ene mens erbij te betrekken. Een ware roeping, en hoe mooi is het dat we dat vanmorgen ook weer mogen zien bij Douwe, die het ouderlingschap op zich neemt.

Die mens die zichzelf zal moeten verliezen, zoals Jezus dat in optima forma deed is wat aan Jona ook gevraagd wordt. Maar hoe? Er gaat een verhaal van een kardinaal in Venetië.

Die vernam een keer dat er een pastoor in de bergen woonde, die voortdurend dronken was. Tot grote ergernis van zijn parochianen.

De kardinaal ging op weg en zocht deze pastoor op, in de kroeg. Eerst wilde de pastoor niet meegaan naar zijn huis, maar uiteindelijk gebeurde het toch. Zodra zij thuis kwamen, vroeg de kardinaal aan de pastoor: "zou ik mogen biechten bij je?" De kardinaal overigens werd de latere paus Johannes de 23e. "Mag ik mijn eigen tekort aan jou vertellen, want ik ben zondaar mét jou. Het goede doen is om de verzoening te bewerkstelligen. Aan vergelding hebben we niets.

Wat is het goede om te doen, Jona?

Die zin, wat is het goede om te doen, is een typisch ethische vraag. En daarmee komen we bij de 2e lezing, de landheer en de werkers. Met goedvinden van de deelnemers aan het moreel beraad over deze gelijkenis afgelopen jaar, put ik nog twee flarden.

De eerste: al snel ging het over eerlijkheid in het beraad. Het is toch niet eerlijk dat degenen die heel kort gewerkt hadden dezelfde beloning ontvangen als die de hele dag in de brandende zon hadden gewerkt? Even ter duiding van wat een moreel gesprek is: die zal nooit gaan over normen, maar altijd over waarden. Niet wat moet, maar wat kan en goed is om te doen. Wat is het goede om na te streven? Die waarden komen voort uit álle betrokkenen en zullen na afweging tot een morele vraag komen. Een vraag uiteindelijk waarmee ook alle betrokkenen verder kunnen. En dat maakt dat het formuleren van zo'n morele vraag best een klus is, want voor je het weet zit er al iets normatiefs in, iets wat aan de waarde voorafgaat. En dat wil je juist voorkomen. Iedere poging om een vraag te formuleren rond de waarde 'eerlijkheid' vanuit de gelijkenis, de eerste reflex, loopt dood, zo blijkt. Die waarde van eerlijkheid is dus enerzijds nogal in het geding maar komt ook in het gedrang. Eerlijkheid wordt de norm en dat wil je juist niet, althans niet in collectieve zin.

Ten aanzien van wat er staat te gebeuren met de PgH 24, en alle overwegingen van gebouwen, van concessies en wie er het meest moet inleveren of niet, moeten we misschien stellen:

kan 'eerlijkheid' wel als waarde een rol spelen?

Het koninkrijk der hemelen is als.....zo begint de parabel. We horen een uitkomst die we op z'n zachtst gezegd nooit kunnen waarmaken. Er is geen enkele economie te vinden die op de leest geschoeid is van de gelijkenis. Loon naar werk, verantwoordelijkheden in cao's en afspraken, dat zijn de uitgangspunten van hoe de wereld arbeid heeft georganiseerd. Rechten worden ontleend aan tijd, energie, bekwaamheid met navenante geldelijke beloning.

Op de één of andere manier wil de gelijkenis vertellen dat er een andere manier van denken is, de wereld op z'n kop. De Schrift zegt: laat nu het hemelse gelden voor de aarde, draai de zaken eens om en ondervindt dat daarmee het koninkrijk raketings nabij is. Hoe? Door de inspiratie over en weer om de verschillende waarden te delen, die leiden tot de vraag wat het goede is om te doen. Wat is het goede om te doen, Jona, vroegen we in flard 3. Dat is vanuit de eerste lezing de overgave aan het goede dat God wil doen aan de inwoners van Ninevé en vanuit de tweede lezing wat de landheer doet aan alle werkers en aan zijn land. Overgave, omdat de mens uiteindelijk niet kan bepalen wat vanuit God goed is. Zoveel moge wel duidelijk zijn uit de twee verhalen vandaag.

Lekker makkelijk, denkt u nu. Als je je maar overgeeft aan de mores van God, ook er vanuit gaan dat de landheer als beeld van God wordt gebruikt, dan hoef je zelf niets meer te doen.

Nee, overgave is een vrucht van de Geest, lijkt me. Daarom moeten we bij alles wat we zeggen en denken, altijd polsen of het de ander uitnodigt en inspireert tot het benoemen van zijn en haar waarde. Doet het dat niet, dan ligt de jaloezie, de oneerlijkheid, de logica, de vanzelfsprekendheid op de loer.

Maar vinden we de gezamenlijke waarden van gelijkwaardigheid, en dat is iets anders dan eerlijkheid, van gezien en gehoord worden, dan valt de hemelse zegen erop.

De laatste flard: **....dan zal geen macht ons uit elkaar drijven.**

De wereld omgekeerd, zodat de hemel bovenop komt te liggen. Dat is wat het Woord ons wil doen geloven. En wat de Protestantse Gemeente Hilversum als droom mag voorhouden. Doe het goede, doe ik het goede?

Amen.